

Študijná príručka: Tri ríše raného stredoveku

Kvíz na overenie vedomostí

Odpovedzte na nasledujúce otázky v rozsahu 2 – 3 viet na základe poskytnutého textu.

1. Na akých základoch vznikla Byzantská ríša a čím sa odlišovala od zaniknutej Západorímskej ríše?
2. Akú úlohu zohral cisár Justinián v dejinách Byzantskej ríše a aké boli jeho hlavné ciele?
3. Opíšte význam Konštantínopola v ranom stredoveku.
4. Čo je to schizma z roku 1054 a aké boli jej hlavné príčiny?
5. Ako a prečo vznikla Arabská ríša a čo znamená pojem hidžra?
6. Čím arabská kultúra a veda prispeli k rozvoju Európy?
7. Akú úlohu zohralo prijatie kresťanstva pri formovaní Franskej ríše?
8. Aké boli najdôležitejšie úspechy Karola Veľkého a prečo bol korunovaný za cisára?
9. Aký bol vzťah medzi Franskou ríšou a Slovanmi podľa poskytnutého textu?
10. Prečo sa Franská ríša po smrti Karola Veľkého rozpadla a aké štáty vznikli na jej území?

Kľúč správnych odpovedí

1. Byzantská ríša vznikla na základoch východnej časti Rímskej ríše, ktorá na rozdiel od Západorímskej ríše nezanikla pod náporom barbarských kmeňov v roku 476. Pretrvala ďalších tisíc rokov a jej obyvatelia sa považovali za pokračovateľov rímskej civilizácie, pričom si zachovali mnohé antické tradície, kultúru a vzdelanosť.
2. Cisár Justinián dal zozbierať a spojiť všetky dôležité zákony Rímskej ríše do jednej zbierky, známej ako Justiniánov zákonník. Jeho snom bolo obnoviť celú Rímsku ríšu v jej pôvodných hraniciach a zároveň presadzoval dodržiavanie kresťanských princípov. Dal tiež postaviť Chrám Božej múdrosti (Hagia Sofia) v Konštantínopole.
3. Konštantínopol bol hlavným mestom Byzantskej ríše, najväčším a najvýstavnejším mestom vtedajšej Európy. V roku 1000 mal až milión obyvateľov a bol významným obchodným prístavom a kultúrnym centrom, ktoré obchodovalo s Európou, Indiou aj Čínou. Obyvatelia si užívali komfortný mestský život s verejnými kúpeľmi, školami a knižnicami.
4. Schizma z roku 1054 predstavuje rozkol, ktorý viedol k rozdeleniu kresťanskej cirkvi na dve samostatné časti: východnú (pravoslávnu) so sídlom v Konštantínopole a západnú (rímskokatolícku) so sídlom v Ríme. Príčinou boli spory medzi byzantským cisárom a rímskym pápežom, keďže obaja sa považovali za hlavu celého kresťanského sveta.
5. Arabská ríša vznikla v 7. storočí na Arabskom polostrove zjednotením arabských kmeňov pod vplyvom nového náboženstva – islamu. Hidžra označuje útek proroka Mohameda z Mekky do Mediny v roku 622, ktorý moslimovia považujú za začiatok svojho letopočtu.
6. Arabi čerpali z kultúry podmanených národov a zachovali vedecké práce antických gréckych učencov. Európa od nich získala dnešné číslice, urobili významné objavy v astronómii, medicíne a matematike a pri svojich mešitách zakladali prvé vysoké školy (univerzity).
7. Prijatie kresťanstva pomohlo zblížiť germánskych Frankov s pôvodným rímskym obyvateľstvom, ktoré už bolo kresťanské. Krst kráľa Chlodovika a jeho družiny posilnil moc franských kráľov a prispel k upevneniu Franskej ríše.
8. Karol Veľký rozšíril územie Franskej ríše tak, že pripomínalo bývalú Západorímsku ríšu, a zároveň šírila kresťanstvo. V roku 800 ho pápež korunoval za cisára, čím sa zdôraznilo, že je nástupcom antických rímskych cisárov. Zaslúžil sa tiež o rozkvet kultúry a vzdelanosti a zjednodušil písmo.
9. Medzi Frankmi a Slovanmi sa rozvíjali obchodné styky, pričom Slovania od Frankov kúpali aj zbrane na boj proti Avarom. Franská ríša si však zároveň želala dostať Slovanov pod svoj

vplyv. Slovania zjednotení v Samovej ríši sa Frankom vojensky postavili a porazili ich v bitke pri Vogastisburgu.

10. Franská ríša bola príliš rôznorodá; žili v nej ľudia s rôznymi jazykmi, tradíciami a obyčajmi, ktorých spájala len vojenská moc panovníka. Po Karolovej smrti sa ríša v roku 843 Verdunskou zmluvou rozdelila medzi jeho troch vnukov, čím sa položili základy pre vznik Nemecka a Francúzska.

Návrhy na esejistické otázky

1. Porovnajte Byzantskú, Arabskú a Franskú ríšu z hľadiska ich vzťahu k dedičstvu antickej Rímskej ríše. Aké prvky antickej civilizácie si zachovali, prispôbili alebo odmietli?
2. Analyzujte úlohu náboženstva (kresťanstva a islamu) pri vzniku, expanzii a fungovaní troch veľkých ríš raného stredoveku. Akým spôsobom náboženstvo posilňovalo moc panovníkov a formovalo spoločnosť?
3. Diskutujte o kultúrnych a vedeckých prínosoch Byzantskej a Arabskej ríše. Uveďte konkrétne príklady z textu a vysvetlite, ako tieto prínosy ovplyvnili ďalší vývoj Európy.
4. Opíšte osobnosť a vládu Karola Veľkého. Prečo je považovaný za "európskeho vládcu" a aký bol jeho trvalý odkaz pre Európu?
5. Vysvetlite proces rozpadu Arabskej a Franskej ríše. Aké boli spoločné a aké odlišné príčiny ich postupného úpadku a fragmentácie?

Slovník kľúčových pojmov

Pojem	Definícia
Antické dedičstvo	Tradície, kultúra, vzdelanosť a spôsob života prevzaté z obdobia starovekého Grécka a Ríma. Byzantská ríša sa považovala za priameho pokračovateľa tohto dedičstva.
Arabská ríša	Veľký štátny útvar, ktorý vznikol v 7. storočí na Arabskom polostrove zjednotením arabských kmeňov pod vlajkou islamu a rozprestieral sa od Indie po Atlantický oceán.
Byzantská ríša	Východná časť Rímskej ríše, ktorá pretrvala pád Západorímskej ríše a existovala v rokoch 476 – 1453. Bola najmocnejším štátom stredovekej Európy.
Franská ríša	Veľká ríša germánskych Frankov v západnej Európe, založená na územiach bývalej Západorímskej ríše. Jej rozpadom sa položili základy Francúzska a Nemecka.
Hidžra	Útek proroka Mohameda z Mekky do Mediny v roku 622. Tento dátum je považovaný za začiatok moslimského letopočtu.

Islam	Monoteistické náboženstvo založené prorokom Mohamedom v 7. storočí, ktorého vyznávači (moslimovia) veria v jediného Boha, Alaha.
Justiniánov zákonník	Zbierka všetkých dôležitých zákonov a predpisov Rímskej ríše, ktorú dal zozbierať a spojiť byzantský cisár Justinián.
Kalif	Nástupca proroka Mohameda a hlava islamských veriacich, ktorý bol duchovným aj svetským vodcom Arabskej ríše.
Karol Veľký	Najslávnejší panovník Franskej ríše z rodu Karolovcov. V roku 800 bol korunovaný za cisára, rozšíril ríšu a podporoval kultúru a vzdelanosť.
Mešita	Muslimský chrám, ktorý bol často aj centrom vzdelanosti; pri mešitách vznikali prvé vysoké školy na svete (univerzity).
Mohamed	Vzdelaný kupec z Mekky, zakladateľ náboženstva islam. Veril, že existuje len jediný Boh (Alah).
Schizma	Rozkol alebo rozdelenie. V kontexte textu ide o veľkú schizmu z roku 1054, kedy sa kresťanská cirkev rozdelila na západnú (rímskokatolícku) a východnú (pravoslávnu).
Univerzita	Najstarší typ vysokej školy. Prvé univerzity na svete vznikali pri arabských mešitách.
Verdunská zmluva	Zmluva z roku 843, ktorou si traja vnuci Karola Veľkého rozdelili Franskú ríšu, čo viedlo k vzniku základov pre budúce Nemecko a Francúzsko.